



## LIETUVOS RESPUBLIKOS FINANSŲ MINISTERIJA

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai

I 2020-10-26 Nr. (24.1E-56)STAP-866

### DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS NUTARIMO PROJEKTO

Išnagrinėjome Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pateiktą išvados gauti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos vienkartinės išmokos socialinio draudimo pensijų ir šalpos išmokų gavėjams įstatymo Nr. XIII-2886 pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIII-5149“ projektą, kuriuo teikiama Lietuvos Respublikos Vyriausybės išvada dėl Lietuvos Respublikos Seime svarstomo Lietuvos Respublikos vienkartinės išmokos socialinio draudimo pensijų ir šalpos išmokų gavėjams įstatymo Nr. XIII-2886 pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIII-5149 (toliau – Įstatymo projektas) ir teikiame išvadas.

Atsižvelgiant į žemiau pateiktus argumentus, nepritariame Įstatymo projekte numatytam teisiniam reguliavimui dėl nuolatinės tryliktosios pensijos įvedimo į valstybinio socialinio draudimo pensijų sistemą. Tačiau palaikome pensijų adekvatumo problemos sprendimo tikslą, kurio turėtų būti siekiama pasitelkiant tvarius pakankamus finansavimo šaltinius ir tobulinant dabartinę sistemą.

Siūlomas teisinis reguliavimas gali lemti, kad vidutiniu laikotarpiu valdžios sektoriaus skola išaugtų 750 mln. arba 1,4 proc. BVP, o padidintų euroobligacijų išlaidos dėl palūkanų sudarytų apie 260 mln. arba 0,5 proc. BVP.

Atsižvelgiant į tai, kad nuo 2022 metų, tikėtina, nebus taikoma Europos Sąjungos Stabilumo ir augimo pakto bendroji išlyga ir bus taikomos nacionalinės fiskalinės drausmės taisyklės bei būtinybę didinti viešųjų finansų tvarumą ir keisti valdžios sektoriaus skolos augimo trajektoriją mažėjimo kryptimi, reikės imtis valdžios sektoriaus deficitą mažinančių priemonių. Todėl papildomas ilgalaikis įsipareigojimas reikšmingai mažina erdvę išlaidoms, kartu ir galimybes finansuoti struktūrines reformas ar kitus strateginius tikslus.

Išliekant papildomų ilgalaikių įsipareigojimų prisiėmimo ir valdžios sektoriaus skolos augimo tendencijai, skolos lygis priartėtų prie 60 proc. BVP. Tai keltų riziką viešųjų finansų tvarumui, kuri didintų valstybės pažeidžiamumą dėl ekonomikos nuosmukių ateityje ir palūkanų normų nepastovumo.

Valstybinio socialinio draudimo pensijų teisinis reglamentavimas numato automatinį pensijų didinimą (indeksaciją), kuris vykdomas atsižvelgiant į Valstybinio socialinio draudimo fondo finansines galimybes ir yra susietas su Lietuvos ekonomikos padėtimi. Diskreciniai *ad hoc* sprendimai pensijų sistemoje nekuria sistemos tvarumo ir pasitikėjimo pensijų sistema. Tokių

38032308057062920.docx

sprendimų žala gali pasireikšti pensijų sistemos ir viešųjų finansų išbalansavimu. Taip pat galimais nepateisintais gavėjų lūkesčiais, kai diskreciniu sprendimu priimto ilgalaikio įsipareigojimo padidinti pensiją arba mokėti papildomą pensiją ir ją padidintą/papildomą išlaikyti, nebėra galimybės vykdyti.

\*\*\*\*\*Natūrali gyventojų kaita prastėja nuo 2015 m. pablogėjus gimstamumo rodiklių raidai. Prastėjantis bendrasis gimstamumo rodiklis lemia, kad nuo 2016 m. gimusiųjų skaičius mažėja sparčiau nei mirusiųjų. 2018 m. gimusiųjų skaičius buvo mažiausias nuo 1994 m. (kuomet skelbiami duomenys). Demografinė šalies padėtis lems, kad nuo 2021 metų ims sparčiai daugėti darbo rinką paliekančių žmonių, kuriuos darbo rinkoje pakeisti neužteks natūralios kartų kaitos. Eurostat duomenimis šį dešimtmetį (2020-2030 m.) tikėtina, kad darbo rinką kasmet vidutiniškai paliks apie 8 tūkst. asmenų, o darbingo amžiaus gyventojų skaičius kasmet mažės apie 24 tūkst. asmenų per metus. Sparčiai senstant visuomenei auga atotrūkis tarp viešųjų paslaugų poreikio ir jų finansavimo galimybių, menksta galimybės generuoti papildomas valdžios sektoriaus pajamas.

\*\*\*\*\*Atsižvelgiant į visuomenės senėjimo problemą bei dabartinės pensijų sistemos sąrangą, būtina sistemiškai spręsti pensijų adekvatumo, tuo pačiu ir pensijų sistemos finansavimo tvarumo klausimą, priimant sprendimus dėl ilgalaikių įsipareigojimų (susijusių su adekvačių pensijų mokėjimu) vykdymo finansavimo šaltinių. Pastarieji turi būti pakankami, nes *de-facto* viso valdžios sektoriaus mastu jau priimti įsipareigojimai ir demografinė sąranga bei gaunamų pajamų lygis lemia ilgalaikių išlaidų finansavimo poreikio ir valdžios sektoriui priskiriamų biudžetų pajamų lygio nesutapimą. Šis nesutapimas ilgainiui lems augantį valdžios sektoriaus skolos ir BVP santykį, jį darydamas netvarių.

Šiuo metu taikomas pensijų indeksavimo mechanizmas taip pat yra tobulintinas atsisakant prognozuojamų dydžių naudojimo. Pasaulio šalių praktikoje dažniausiai taikoma bazė pensijoms indeksuoti yra faktiniai rodikliai. Galiojantis pensijų indeksavimo mechanizmas numato, kad indeksacijos koeficientas apskaičiuojamas kaip 7 metų (3 praeities, esamųjų ir 3 ateities) darbo užmokesčio fondo augimo aritmetinis vidurkis. Manome, kad toks principas, kai indeksavimo koeficientui apskaičiuoti naudojamos ir prognozinės reikšmės, yra ydingas dėl prognozių kintamumo jas peržiūrint. Finansų tvarumo požiūriu, priimant ilgalaikius įsipareigojimus, ypatingai svarbu atsižvelgti į neapibrėžtumą dėl ekonomikos raidos ateities metais ir sprendimus priimti remiantis kiek įmanoma tikslesniais duomenimis.

Taip pat kyla klausimas, koku principu nustatomas indeksacijos koeficientas  $t+2$  metams (kai  $t$  – einamieji metai), jeigu Finansų ministerijos skelbiamas ekonominės raidos scenarijus apima  $t$ ,  $t+1$ ,  $t+2$ ,  $t+3$  metus. Tačiau nustatant  $t+2$  metų koeficientą, pagal formulę turėtų būti naudojami ir  $t+4$  metai.